

درس دهم: (آغاز فلسفه در جهان اسلام ۲)

خلاصه مطالب درس دهم

✓ حسین بن عبدالله بن سینا که در مشرق زمین به ابن سینا، ابوعلی سینا و با القاب باشکوه شیخ الرئیس، حُجه الحق و در اروپا او را اویسنا، اویسن و شاهزاده اطبا می نامند.

✓ ابن سینا در سال ۳۷۰ هجری در یکی از روستاهای بخارا متولد شد. این فیلسوف در زندگی نامه ای که برای شاگرد وفادار خود، ابو عبید جوزجانی، نگاشته مراحل رشد علمی و فلسفی خود را توضیح داده است.

✓ ابن سینا در منطق و ریاضیات شاگرد ابو عبدالله ناتلی بود. با به سرعت بر معلم خویش پیشی گرفت؛ به گونه ای که قسمت های دشوار کتاب را برای او روشن می کرد. مطالعات او در فقه، ریاضیات، منطق، فلسفه و طب چنان عمیق و گسترده بود که در شانزده سالگی بیشتر علوم زمان را فرا گرفت.

✓ روش ابن سینا در تحلیل مسائل فلسفی، عقلی و استدلالی است. او این روش را که ارسطو پایه گذاری کرد و بعدها وارد جهان اسلام شد، به اوج رساند. ابن سینا فلسفه مشائی را به صورت مدون و نظام مند ارائه کرد.

✓ ابن سینا در طول زندگی نسبتاً کوتاه و پرمجرای خود بیش از دو بیست کتاب و رساله در شاخه های گوناگون علم و فلسفه نوشت
✓ مهم ترین آثار او عبارتند از:

۱- **قانون:** نوعی فرهنگ نامه پزشکی است.

۲- **شفا:** این دایره المعارف عظیم علمی و فلسفی مشتمل بر موضوعاتی چون منطق، ریاضی، علوم طبیعی و الهی است. قسمت الهیات شفا که در بردارنده فلسفه ابن سیناست، کامل ترین مرجع حکمت مشائی است.

۳- **نجات:** شکل مختصر کتاب شفاست و به بیشتر زبان های زنده دنیا ترجمه شده است.

۴- **انصاف:** دارای بیست جزء و شامل ۲۸ هزار مسئله بوده اما در حمله غزنویان به اصفهان به غارت رفته و تنها چند جزء آن باقی مانده است.

۵- **اشارات و تنبیهات:** آخرین دیدگاه های ابن سینا در حکمت را شامل می شود.

۶- **دانشنامه علایی:** به زبان پارسی است و ابواب مختلف حکمت در آن مندرج است. این کتاب در اصفهان و برای علاء الدوله، حاکم آن شهر نوشته شده است.

- ✓ از نظر ابن سینا طبیعت مرتبه ای از هستی است که رو به مقصدی خاص دارد و این مقصد در ذات عالم طبیعت است.
- ✓ علت نام گذاری عالم به طبیعت بدان جهت است که اجزاء این عالم، هر کدام طبع و ذات خاصی دارند و خود این عالم نیز به عنوان یک کل، طبع و ذاتی دارد که منشأ و مبدأ حرکات و تحولات آن است.
- ✓ خداوند، عالم طبیعت را با لطف و عنایت خود پدید آورده و همه اجزاء آن چنان ترکیب و تألیف شده اند که بهترین نظام ممکن، یعنی نظام احسن، را تحقق می بخشد.
- ✓ به نظر ابن سینا طبیعت هر شیء آن را به سوی خیر و کمال مطلوبش سوق می دهد؛ به شرط اینکه مانعی در راه طبیعت قرار نگیرد. حتی آنچه ظاهر آشرویدی به نظر می رسد، همگی در یک نظم کلی جهانی تأثیر مثبت دارند و به کمال نهایی طبیعت کمک می کنند.
- ✓ ابن سینا از ما می خواهد که علاوه بر مطالعه عالم طبیعت، برای کشف ویژگی ها و روابط پدیده های آن (که به شکل گیری علوم طبیعی منجر می شود)، در رابطه وجودی این عالم با مبدأ کل جهان هستی نیز تأمل کنیم.
- ✓ ابن سینا می گوید: پادشاه راستین آن توانگروبی نیاز مطلق است، که هیچ چیز در هیچ چیز از او بی نیاز نیست.
- ✓ از نظر ابن سینا، تأمل در رابطه طبیعت با ماوراء طبیعت و خدا در کنار تحقیق در روابط میان پدیده ها، دانشمند و محقق را از ظاهر پدیده ها عبور می دهد و به باطن آنها می رساند؛ آنها را به خشوع و خشیت در برابر حق و اوست.
- ✓ حکیم اشراقی (شیخ شهاب الدین سهروردی) تحصیل خود را از مزایغه آغاز کرد. پس از آن، به اصفهان رفت و با اندیشه های ابن سینا آشنایی کامل یافت.
- ✓ سهروردی در کتاب حکمه الاشرق از شیوه مشائیان فراتر می رود و حکمت اشراقی را پایه گذاری می کند.
- ✓ روش فلسفی شیخ اشراق: حکمت اشراق نوعی بحث از وجود است که تنها به نیروی عقل و ترتیب استدلال اکتفا نمی کند بلکه آن را با سیر و سلوک قلبی نیز همراه می سازد. فیلسوف اشراقی می گوید آنچه را در مقام بحث و استدلال به دست آورده، با شهود قلبی و تجربه درونی دریابد و به دائقه دل برساند و آنچه را از طریق شهود کسب کرده است، با استدلال و برهان به دیگران تعمیم دهد.
- ✓ از نظر سهروردی، تحقیق فلسفی به شیوه استدلالی محض و بدون رسیدن به قلب بی نتیجه است و سیر و سلوک روحانی و قلبی هم بدون تربیت عقلانی گمراه کننده می باشد.

✓ سهروردی جویندگان معرفت را به چهار گروه تقسیم می کند: ۱- آنان که تازه عطش و شوق معرفت یافته اند و جویای آن اند. ۲- آنان که در فلسفه استدلالی به کمالی رسیده اند ولی از ذوق و عرفان بهره ای ندارند. ۳- آنان که به طریقه برهان و فلسفه استدلالی توجهی ندارند و فقط تصفیه نفس می کنند و به شهوذهایی دست یافته اند. ۴- سرانجام، آنان که هم در صورت برهانی به کمال رسیده اند و هم به اشراق و عرفان دست یافته اند. اینان حکیم متأله اند و بهترین دسته به حساب می آیند.

✓ حکیم متأله: هر گاه اتفاق افتد که در زمانی حکیمی غرق در تأله بوده و در بحث نیز استاد باشد، او ریاست تامه بوده و خلیفه و جانشین خدا اوست. ریاست از راه قهر و غلبه نیست.

✓ اشراق نور: شیخ اشراق مبدأ جهان و خالق هستی را نور محض می داند (نورالانوار)

✓ هر واقعیتهایی نور است اما نه نور مطلق، بلکه درجه ای است از نور. پس، تفاوت وجودات در شدت و ضعف نورانیت آنهاست.

✓ همه چیز در این جهان پرتوی از نور ذات اوست. و هر زیبایی و کمالی، موهبتی از رحمت اوست و رستگاری، عبارت از وصول کامل به این روشنی است.

✓ در فلسفه شیخ اشراق، مشرق و مغرب معنای زمینی خود را ندارند بلکه در جغرافیای عرفانی معنایی ویژه پیدامی کنند.

✓ مشرق جهان در جغرافیای سهروردی، نور محض یا محل فرشتگان مقرب است که به دلیل تجرد از ماده، برای موجودات خاکی قابل مشاهده نیست.

✓ مغرب کامل نیز جهان تاریکی یا عالم ماده است که بهره ای از نور ندارد.

✓ در میان مشرق محض و مغرب کامل، مغرب وسطی قرار دارد که در آن نور و ظلمت به هم آمیخته اند.

نکات توضیحی

نکته: قصه حی بن یقظان اثر ابن سینا، ترجمه ابو عبید جوزجانی، شاگرد وی (فیلسوفان و عرفای دیگری هم قصه هایی با نام حی بن یقظان دارند).

@نمونه سوالات

@جاهای خالی را با کلمات مناسب کامل کنید:

- ۱- حسین بن عبدالله بن سینا که در مشرق زمین به ..... و ..... شهرت دارد.
- ۲- ابن سینا با القاب باشکوه ..... و ..... شهرت دارد
- ۳- ابن سینا را در اروپا ..... و ..... می نامند.
- ۴- ابن سینا در زندگی نامه ای که برای شاگرد وفادار خود، ..... نگاشته مراحل رشد علمی و فلسفی خود را توضیح داده است.
- ۵- ابن سینا در منطق و ریاضیات شاگرد ..... بود به سرعت بر معلم خویش پیشی گرفت.
- ۶- ابن سینا خود می گوید: ..... از علوم دشوار نیست و من پس از مدت کوتاهی در آن مهارت یافتم.
- ۷- روش ابن سینا در تحلیل مسائل فلسفی، ..... است.
- ۸- ابن سینا روش عقلی و استدلالی را که ..... پایه گذاری کرد و بعدها وارد جهان اسلام شد، به اوج رساند.
- ۹- ابن سینا ..... را به صورت مدون و نظام مند ارائه کرد.
- ۱۰- "هنگام مطالعه، هر مطلبی به نظرم می آمد، مقدمات آن را می نوشتم، در آن نظر می کردم و شروط آن را منظور می داشتم تا آنکه حقیقت آن بر من معلوم می شد." این مطلب در مورد شخصیت ..... است.
- ۱۱- کتاب ..... ابن سینا که نوعی فرهنگ نامه پزشکی است، از معروف ترین آثار ابن سینا به شمار می رود.
- ۱۲- قسمت الهیات شفا که در بردارنده ..... است،
- ۱۳- کتاب ..... ابن سینا کامل ترین مرجع حکمت مشائی است.
- ۱۴- کتاب نجات ابن سینا شکل مختصر کتاب ..... است و به بیشتر زبان های زنده دنیا ترجمه شده است.
- ۱۵- کتاب ..... آخرین دیدگاه های ابن سینا در حکمت را شامل می شود.
- ۱۶- ابن سینا احاطه و شمول علم را بر همه موجودات ..... می نامد.
- ۱۷- ابن سینا از نظر ابن سینا به عنوان یک کل، ذاتی دارد که منشأ و مبدأ حرکات و تحولات آن است ..... می نامد.
- ۱۸- طبیعت از دیدگاه ابن سینا (به یک معنی) مبدا ..... و ..... است .
- ۱۹- منظور ابن سینا از جهان طبیعت، قلمرو فیض حق و مرتبه ای از جهان هستی است که ماباه شناخت ..... و ..... جهان نزدیکتر می کند.
- ۲۰- ابن سینا زمامی خواهد که علاوه بر مطالعه ..... برای کشف ویژگیها و روابط پدیده های آن که به شکل گیری ..... متحر می شود، در ..... این عالم با مبدأ کل جهان هستی نیز تأمل کنیم.
- ۲۱- از نظر ابن سینا ..... آن توانگر و بی نیاز مطلق است که هیچ چیز در هیچ چیز از او بی نیاز نیست.
- ۲۲- از نظر ابن سینا، تأمل در رابطه طبیعت با ..... و ..... در کنار تحقیق در روابط میان پدیده ها، دانشمند و محقق را از ظاهر پدیده ها عبور می دهد و به باطن آنها می رساند.
- ۲۳- از نظر ابن سینا، تأمل در رابطه طبیعت با ماوراء طبیعت و خدا آنها را به ..... در برابر حق و می دارد.

- ۲۴- سهروردی (شیخ اشراق) آنان که هم درصُوربرهان به حدکمال رسیده‌اندوهم به اشراق و عرفان دست یافته‌انداینها..... هستند.
- ۲۵- درجغرافیای عرفانی سهروردی ..... جهان نور محض یا فرشتگان مقرب است.
- ۲۶- خدا در فلسفه سهروردی ..... در فلسفه مشاء ..... نامیده می‌شود.
- ۲۷- حکمت اشراق هم با حکمت مشاء و هم با تصوف و عرفان متداول ..... است.
- ۲۸- سهروردی تحصیل خود را در مراغه آغاز کرد. پس از آن، به رفت و باندیشه های ..... آشنایی کامل یافت.
- ۲۹- شیخ اشراق به ..... احترام می گذاشت و از او سپاسگزاری می کرد.
- ۳۰- شیخ اشراق در عین حال، می کوشید حکمت ..... را با چاشنی ..... به کمال رساند.
- ۳۱- حکمت اشراق نوعی بحث از ..... است که تنها به نیروی عقل و ترتیب استدلال اکتفانی کند بلکه آن را با ..... نیز همراه می سازد.
- ۳۲- فیلسوف اشراقی می کوشد آنچه را در مقام ..... به دست آورده، با ..... دریابد و به ذائقه دل برساند.
- ۳۳- از منظر سهروردی، سیر و سلوک روحانی و قلبی هم بدون ..... گمراه کننده می باشد.
- ۳۴- شیخ اشراق معتقد است هرگاه اتفاق افتد که در زمانی حکیمی ..... بوده و در ..... نیز استاد باشد، او را ریاست تامه بوده و خلیفه و جانشین خدا اوست.
- ۳۵- به نظر ..... جهان هیچ گاه از حکیمی، خالی نیست زیرا برای مقام خلافت ضروری است که امور و حقایق را بی واسطه، از حق تعالی دریافت کند.
- ۳۶- سهروردی معتقد است، چون ریاست واقعی جهان به دست ..... افتد، زمان وی بس نورانی و درخشان شود
- ۳۷- شیخ اشراق معتقد است، هرگاه جهان از تدبیر ..... تهی ماند، ظلمت و تاریکی بر آن سایه افکند
- ۳۸- از منظر سهروردی، اشیاء دیگر از تابش و پرتو ..... پدید آمده اند.
- ۳۹- شیخ اشراق معتقد است، هر ..... نور است اما نه ..... بلکه درجه ای است از نور.
- ۴۰- سهروردی میگوید: ذات نخستین، یعنی خدا پیوسته نور افشانی (اشراق) میکند و بدین ترتیب، متجلی می شود.
- ۴۱- رستگاری، عبارت از وصول کامل به این روشنی ..... است.
- ۴۲- در فلسفه شیخ اشراق، ..... معنای زمینی خود را ندارند بلکه در جغرافیای عرفانی معنایی ویژه پیدامی کنند.
- ۴۳- مشرق جهان در جغرافیای سهروردی به دلیل .....، برای موجودات خاکی قابل مشاهده نیست.

۴۴- در میان مشرق محض و مغرب کامل،..... قرار دارد که در آن نور و ظلمت به هم آمیخته اند.

۴۵- سهرودی با الهام از قرآن کریم، از خداوند به ..... تعبیر می کند. (نهایی دی ماه ۹۸)

۴۶- طبق نظر سهرودی، آنان که هم در صور برهانی وهم به اشراق و عرفان به کمال رسیده اند..... نامیده می شوند. (نهایی

خرداد ماه ۹۸

@ جواب ها: ۱- ابن سینا / ابوعلی سینا ۲- شیخ الرئيس / حُجّه الحق / شاهزاده اطبا ۳- اویسنا / اویسن / ۴- ابو عبدالله ناتلی
۶- علم طب ۷- عقلی / استدلالی ۸- ارسطو ۹- فلسفه مشائی ۱۰- ابن سینا ۱۱- قانون ۱۲- فلسفه ابن سینا ۱۳- شفا ۱۴- شفا
۱۵- اشارات و تنبیهات ۱۶- عنایت ۱۷- طبیعت ۱۸- حرکات و تحولات ۱۹- مبدأ کل جهان هستی - نظام احسن ۲۰- عالم
طبیعت / علوم طبیعی / رابطه وجودی ۲۱- یادشاه راستین ۲۲- ماوراء طبیعت / خدا ۲۳- خشوع و خشیت ۲۴- حکیم متاله ۲۵-
مشرق جهان ۲۶- نور الانوار / واجب الوجود ۲۷- متفاوت ۲۸- اصفهان / ابن سینا ۲۹- ابن سینا ۳۰- استدلالی / کشف و
شهود قلبی ۳۱- وجود / سیر و سلوک قلبی ۳۲- بحث و استدلال / شیهود قلبی (تجربه درونی) ۳۳- تربیت عقلانی ۳۴- غرق
در تاله / بحث ۳۵- سهرودی ۳۶- امام تاله ۳۷- حکیمی الهی ۳۸- نور الانوار ۳۹- واقعیتی / نور مطلق ۴۰- نور مطلق ۴۱-
نور مطلق ۴۲- مشرق و مغرب ۴۳- تجرد از ماده ۴۴- مغرب و وسطی ۴۵- نور الانوار ۴۶- حکیم متاله
* گزاره های زیر را با واژه صحیح و غلط مشخص کنید:

۴۷- ابن سینا: اگر در مسئله ای حیران می مانم و بر حد وسط قیاس آن راه می بردم، به مسجد جامع می رفتم و نماز می

گزاردم و نزد مُبدع کل، زاری و تضرع می کردم تا آنکه بر من آشکار می گردید.

۴۸- ابن سینا در طول زندگی نسبتاً کوتاه و پرمآجری خود بیش از دو بیست کتاب و رساله در شاخه های گوناگون علم و فلسفه نوشت.

۴۹- برخی از رساله ها و کتب ابن سینا قرن ها در مراکز علمی شرقی و غربی تدریس شده اند و برخی امروز هم تدریس می شوند.

۵۰- کتاب شفا ابن سینا دایره المعارف عظیم علمی و فلسفی مشتمل بر موضوعاتی چون منطق، نجوم، علوم حیوانی و الهی است.

۵۱- کتاب نجات ابن سینا هم اکنون نیز در حوزه های علمی و مراکز دانشگاهی از مهم ترین کتب فلسفی به حساب می آید.

۵۲- کتاب انصاف ابن سینا دارای بیست جزء و شامل ۲۸ هزار مسئله بوده است.

۵۳- کتاب انصاف ابن سینا در حمله سلجوقیان به اصفهان به غارت رفته و تنها چند جزء آن باقی مانده است.

۵۴- کتاب دانشنامه علایی، به زبان پارسی است و ابواب مختلف حکمت در آن مندرج است.

۵۵- کتاب دانشنامه علایی ابن سینا در اصفهان و برای سیف الدوله، حاکم آن شهر نوشته شده است.

۵۶- از نظر ابن سینا طبیعت مرتبه ای از هستی است که رو به مقصدی خاص دارد و این مقصد در ذات عالم طبیعت است.

۵۷- محقق و دانشمند حقیقی به ظواهر اکتفا می کند؛ بلکه همواره می کوشد تا به ظواهر پی ببرد.

۵۸- از نظر ابن سینا عالم طبیعت را، لطف و عنایت باری تعالی پدید آورده است.

۵۹- در نظام کلی جهان شرّ و بدی لازمه جهان می باشد.

۶۰- آنچه ظاهراً شروبدی به نظر می رسد، از نظر ابن سینا برای نظام کلی جهان لازم است.

۶۱- به نظر ابن سینا: «عنایت، احاطه و شمول علم باری تعالی بر همه موجودات است و ضروری است که همه موجودات مطابق آن باشند تا ضروری ترین نظام پدید آید.

۶۲- به نظر ابن سینا: نظام جهان معلول ذات واجب تعالی و شمول علم اوست. پس، موجودات بر طبق علم الهی بوده و بهترین نظام را تشکیل داده اند.

۶۳- از نظر ابن سینا: در حقیقت همه فصول برای حفظ اعتدال در طبیعت در پی یکدیگرند و در مجموع، خیر و کمال طبیعت را تأمین می کنند.

۶۴- از نظر ابن سینا: همه بدی های ظاهری در واقع زمینه ساز خیر و کمال بیشتر در ماوراء طبیعت هستند.

۶۵- از نظر ابن سینا: برخی موجودات جهان در وجود و آثار خود به فیض و عنایت دائمی او نیازمندند.

۶۶- علت نام گذاری عالم به طبیعت، بدان جهت است که اجزاء این عالم، هر کدام طبع و ذات خاصی دارند و خود این عالم نیز به عنوان یک کل، ذاتی دارد که منشأ و مبدأ حرکات و تحولات آن است.

۶۷- به نظر ابن سینا طبیعت هر شیء آنرا به سوی خیر کمال مطلوبش سوق می دهد؛ به شرط اینکه مانعی در راه طبیعت قرار بگیرد.

۶۸- از نظر ابن سینا سیل و زلزله، همگی در یک نظم کلی جهانی تأثیر مثبت دارند و به کمال نهایی طبیعت کمک می کنند.

۶۹- از نظر ابن سینا بانگاه کردن به بخش کوچکی از جهان طبیعت می توان درباره آن داورزی کلی کرد.

۷۰- ابن سینا زمامی خواهد که علاوه بر مطالعه عالم طبیعت، برای کشف ویژگی ها و روابط پدیده های آن، در رابطه وجودی این عالم با علل متعدد نیز تأمل کنیم.

۷۱- پادشاه راستین از نظر ابن سینا، آن است که ذات هر چیزی از اوست.

۷۲- علت هر چیز یا از پادشاه راستین پدید آمده یا از چیزی پدید آمده که خود آن چیز را خداوند به وجود آورده است.

۷۳- از نظر ابن سینا، همه چیزهای دیگر بنده و مملوک خداست و او به هیچ چیز محتاج نیست.

۷۴- منظور از مغرب وسطی در فلسفه ی سهروردی، عالم عقول و نورانیت محض است.

۷۵- سهروردی در کتاب مطارحات از شیوه مشائیان فراتر می رود و حکمت اشراقی را پایه گذاری می کند.

۷۶- شیخ شهاب الدین سهروردی از برجسته ترین چهره های حکمت اسلامی و فرهنگ ایران زمین است.

۷۷- سهروردی در سال ۵۴۹ هجری قمری در قریه سهرورد فاراب دیده به جهان گشود.

۷۸- سهروردی با احیاء فلسفه نورو اشراق یونان باستان و تلفیق آن با کلام اسلامی، حکمت اشراق را پایه گذاری کرد.

۷۹- حکمت اشراق نوعی بحث از وجود است که تنهابه نیروی عقل و ترتیب استدلال اکتفانمی کند بلکه آن را با سیر و سلوک قلبی نیز همراه می سازد.

۸۰- به نظر سهروردی آنچه را از طریق عقل کسب کرده شده، می بایست با استدلال و برهان به دیگران تعمیم دهد.

۸۱- از نظر سهروردی، تحقیق فلسفی به شیوه استدلالی محض وبدون رسیدن به قلب بی نتیجه است.

۸۲- شیخ اشراق معتقد است هرگاه اتفاق افتد که در زمانی حکیمی غرق در تأله بوده و در بحث نیز استاد باشد، او را ریاست تامه بوده و خلیفه و جانشین خدا اوست.

۸۳- مراد شیخ اشراق ریاست، ریاست تامه از راه قهر و غلبه است که گاه باشد که امام تأله در ظاهر حاکم باشد و گاه به طور نهایی.

۸۴- به نظر سهروردی برای مقام خلافت ضروری نیست که امور و حقایق را بی واسطه، از حق تعالی دریافت کند.

۸۵- شیخ اشراق مبدأ جهان و خالق هستی را نور محض می داند و او را نور الانوار می نامد.

۸۶- از دیدگاه شیخ اشراق، تفاوت موجودات در شدت و ضعف مرتبه وجودی آنهاست.

۸۷- به نظر سهروردی همه چیز در این جهان پرتوی از نور ذات نور مطلق است.

۸۸- از نظر شیخ اشراق، هر زیبایی و کمالی، موهبتی از رحمت نور ذات نور مطلق است.

۸۹- از دیدگاه شیخ ابن سینا، همه چیزها را نور ذات نور مطلق به وجود می آورد و با اشعه خود به آنها حیات می بخشد.

۹۰- مشرق جهان در جغرافیای سهروردی، نور محض یا محل فرشتگان مقرب است.

۹۱- مغرب وسطی در نظر سهروردی، جهان تاریکی یا عالم ماده است که بهره ای از نور ندارد.

۹۲- نویسنده کتاب الانصاف ابن سینا است. (نهایی دی ماه ۹۷)

۹۳- سهروردی (حکمت اشراق)، شیوه استدلالی محض را با سیر و سلوک قلبی همراه می سازد. (باندکی تغییر نهایی)

شهریور ماه ۹۸)

۹۴- در روش اشراقی، شیوه استدلالی محض با سیر و سلوک قلبی همراه می شود. (نهایی دی ماه ۹۸)

@جوابها: ۴۷- غ ۴۸- غ ۴۹- ص ۵۰- غ ۵۱- غ ۵۲- ص ۵۳- غ ۵۴- ص ۵۵- غ ۵۶- ص ۵۷- غ ۵۸- ص ۵۹- ص ۶۰- ص
 ۶۱- غ ۶۲- ص ۶۳- ص ۶۴- غ ۶۵- غ ۶۶- ص ۶۷- غ ۶۸- ص ۶۹- غ ۷۰- غ ۷۱- ص ۷۲- غ ۷۳- ص ۷۴- غ ۷۵- غ
 ۷۶- ص ۷۷- غ ۷۸- غ ۷۹- ص ۸۰- غ ۸۱- ص ۸۲- ص ۸۳- غ ۸۴- غ ۸۵- ص ۸۶- غ ۸۷- ص ۸۸- ص ۸۹- غ ۹۰- ص
 ۹۱- غ ۹۲- ص ۹۳- ص ۹۴- ص

@گزینه صحیح را انتخاب کنید:

۹۵- تأثیر طبیعت شیئی در حرکت اشیاء به سوی غایت به نظر ابن سینا به مدد چیست؟

(۱) عقل فعال (۲) طبیعت جسم (۳) علم خداوند (۴) الطاف خداوندی

۹۶- برجسته ترین بُعد فکری ابن سینا چیست و به چه معناست؟

(۱) طبیعت‌شناسی- اشتیاق ذاتی و فطری که سبب بقای وجود ممکنات است.

(۲) خداشناسی- اشتیاق ذاتی و فطری که سبب بقای وجود ممکنات است.

(۳) طبیعت‌شناسی- عنوان یک کل، و ذاتی دارد که منشأ و مبدأ حرکت و تحولات آن است

(۴) خداشناسی- عنوان یک کل، و ذاتی دارد که منشأ و مبدأ حرکت و تحولات آن است

۹۷- طبیعت در فلسفه ابن سینا چه جایگاهی دارد و عوامل پدیدآورنده عالم طبیعت چیست و همه اجزای آن چه چیزی را تحقق می

بخشند؟ (به ترتیب)

(۱) مرتبه‌ای از هستی- لطف و عنایت خدا- نظام احسن (۲) وزراء هستی- عشق به هستی- نظام احسن

(۳) مرتبه‌ای از هستی- عشق به هستی- شعور هستی (۴) مرتبه‌ای از هستی- لطف و عنایت خدا- نظام تکوین

۹۸- کدام گزینه در رابطه با نظر بوعلی سینا درباره‌ی بلا و شر درست نیست؟

(۱) بلا و شر لازمه‌ی نظام کلی جهان است. (۲) همه بدی‌ها امور واقعی و غیر ضروری کل جهان است.

(۳) آنچه ظاهراً شر و بدی به نظر می‌رسد، لازم و مفید کل است. (۴) همه بدی‌ها در واقع زمینه خیر و کمال بشر است.

۹۹- کدام یک از موارد زیر، تعریف «جهان‌شناسی» از نظر ابن سینا است؟

(۱) شناخت قوانین طبیعت از طریق تجربه و آزمایش (۲) شناختی که غایت آن اثبات نظام مجرد عالم طبیعت است.

(۳) شناخت قوانین طبیعت از طریق قواعد عقلی فلسفی (۴) شناختی که به مدد حق و فیض واجب‌الوجود حاصل می‌شود.

۱۰۰- در جغرافیای عرفانی سهروردی مراد از مشرق و مغرب کامل و مغرب وسطی کدام است؟

(۱) جهان فرشتگان- عالم مثال- ستارگان مرئی (۲) جهان مجردات- عالم مثال- عالم ماده

(۳) جهان نور محض- عالم افلاک- عالم ماده (۴) جهان فرشتگان مقرب- عالم ماده- ستارگان مرئی

@جواب تست ها: ۹۵- یک ۹۶- سه ۹۷- چهار ۹۸- دو ۹۹- چهار ۱۰۰- چهار

۱۰۱- هریک از گزینه‌های سمت راست با یکی از گزینه‌های سمت چپ مناسبت دارد، گزینه درست را جلوی

گزینه مربوطه بنویسید:

الف) نور محض	۱- پایه گذار حکمت اشراق
ب) سهروردی	۲- عالم ماده
ج) مغرب کامل	۳- قانون
د) کامل ترین مرجع حکمت مشائی	۴- مبدأ جهان و خالق هستی
ر) رستگاری	۵- الهیات شفا
ز) پدید آوردن عالم طبیعت توسط خداوند	۶- وصول کامل نور مطلق
و) پادشاه راستین از نظر ابن سینا	۷- لطف و عنایت
ک) دایره المعارف عظیم علمی و فلسفی	۸- توانگر و بی نیاز مطلق (خداوند)
ق) ابواب مختلف حکمت در آن مندرج است.	۹- شدت وضع نورانیت
ی) تفاوت اصلی موجودات نزد سهروردی	۱۰- دانشنامه علائی
	۱۱- شفا

@جواب ها: الف: (۴) ب: (۱) ج: (۲) د: (۵) ز: (۶) و: (۷) ک: (۸) ق: (۱۰) ی: (۹)

@پاسخ کوتاه دهید:

۱۰۲- به سوالات ذیل در مورد فلسفه ابن سینا جواب کوتاه دهید؟

الف- ابن سینا فلسفه مشایی را به چه صورتی ارائه کرد؟

مدون و نظام مند

ب- طبیعت در نظر ابن سینا چیست؟

طبیعت مرتبه ای از هستی است که رو به مقصدی خاص دارد و این مقصد در ذات عالم طبیعت است.

ج- ابن سینا عالمی که به عنوان یک کل، وذاتی دارد که منشأ و مبدأ حرکات و تحولات آن است چه می نامد؟

طبیعت

د- چهار مورد از کتب ابن سینا را فقط نام ببرید؟

نجات، انصاف، شفاء، اشارات و تنبیهات و.....

و- در مورد کتب ابن سینا به دو سوال زیر پاسخ دهید (نهایی دی ماه ۹۸)

الف- کدام کتاب اومختصر کتاب شفا می باشد؟ ب- کدام کتابش شامل آخرین دیدگاه های او در حکمت می باشد؟

@ جواب: الف- نجات ب- اشارات و تنبیهات

۱۰۳- نویسنده هریک از کتاب های زیر را مشخص کنید:

الف- نجات (نهایی دی ماه ۹۸) ۱- سهروردی

ب- حکمه الاشراق ۲- ابن سینا

ج- اشارات و تنبیهات

د- انصاف

و- شفا

@ جواب ها: الف، ج، د، و، ب: ۱

۱۰۴- از نظر ابن سینا روش مطلوب و مناسب برای تحقیق در عالم طبیعت چیست؟

ابن سینا زمامی خواهد که علاوه بر مطالعه عالم طبیعت، برای کشف ویژگی ها و روابط پدیده های آن (که به شکل گیری علوم طبیعی منجر می شود)، در رابطه وجودی این عالم با مبدأ کل جهان هستی نیز تأمل کنیم.

۱۰۵- به سوالات ذیل در مورد فلسفه شیخ اشراق (سهروردی) جواب کوتاه دهید؟

الف- سهروردی در کدام کتاب از شیوه مشائیان فراتر می رود و حکمت اشراقی را پایه گذاری می کند؟

حکمه الاشراق

ب- از دیدگاه سهروردی آنان که هم در صور برهانی به کمال رسیده اند و هم به اشراق و عرفان دست یافته اند چه

نامیده می شوند؟ (نهایی اسفند ماه ۸۷)

حکیم متاله

ج- شیخ اشراق مبدا جهان و خالق هستی را چه می داند و او را چه می داند؟

نور محض " نور الانوار "

د- به نظر سهروردی اشیاء چگونه پدید آمده اند؟

از تابش و پرتو نور الانوار پدید آمده اند.

و- با توجه دیدگاه های شیخ اشراق ، تفاوت اصلی موجودات در چیست؟

در شدت وضعف نورانیت

ی- حکیم متاله از نظر سهروردی کیست؟

از دیدگاه سهروردی آنان که هم در صور برهانی به کمال رسیده اند و هم به اشراق و عرفان دست یافته اند.

۱۰۶- از کدام کتاب سهروردی به عنوان مهمترین کتاب وی یاد می شود؟ و چرا؟

حکمه الاشراق- زیرا مکتبی جدید را در فلسفه اسلامی ارائه کرد.

۱۰۷- سهروردی چگونه توانست حکمت اشراقی را پایه گذاری کند؟

اوباحیاء فلسفه نورو اشراق ایران باستان و تلفیق آن با عرفان، اسلامی، حکمت اشراق را پایه گذاری کرد.

۱۰۸- در نظر سهروردی منظور از مغرب وسطی چیست؟ (با اندکی تغییر نهایی دی ماه ۹۸)

در میان مشرق محض و مغرب کامل، مغرب وسطی قرار دارد که در آن نور و ظلمت به هم آمیخته اند.

۱۰۹- منظور شیخ اشراق از مفهوم نور چیست؟

هرواقعیتی نورا است امانه نور مطلق، بلکه درجه ای است از نور

۱۱۰- "کیوان هم به سلوک عقلی و استدلال برهانی اهمیت می دهد و هم به سبب و سلوک قلبی و تزکیه

نفس" شما کدام روش فلسفی را به او پیشنهاد می کنید؟

فلسفه اشراق

۱۱۱- وجه تشابه و وجه اختلاف فلسفه ابن سینا با فلسفه اشراق (سهروردی) را بنویسید؟

فلسفه اشراق با فلسفه مشاء متفاوت است؛ زیرا فلسفه مشاء از عقل نظری فراتر نمی رود، ولی اشراق علاوه بر عقل نظری به سلوک قلبی نیز اهمیت می دهد. وجه تشابه آن ها همان اهمیت دادن به عقل نظری است.

۱۱۲- کتب قانون و نجات ابن سینا را به اختصار معرفی کنید؟

۱. **قانون:** نوعی فرهنگ نامه پزشکی است، از معروف ترین آثار ابن سینا به شمار می رود و به زبان های لاتین، انگلیسی، فرانسه و آلمانی ترجمه شده است. **۲. نجات:** شکل مختصر کتاب شفاسات و به بیشتر زبان های زنده دنیا ترجمه شده است.

۱۱۳- کتاب شفای ابن سینا دارای چه موضوعاتی است؟ بررسی کنید؟

شفا: این دایره معارف عظیم علمی و فلسفی مشتمل بر موضوعاتی چون منطق، ریاضی، علوم طبیعی و الهی است. قسمت الهیات شفا که در بردارنده فلسفه ابن سیناست، کامل ترین مرجع حکمت مشائی است و هم اکنون نیز در حوزه های علمی و مراکز دانشگاهی از مهم ترین کتب فلسفی به حساب می آید.

۱۱۴- کتاب های انصاف، اشارات و تنبیهات و دانشنامه علایی ابن سینا را به ترتیب معرفی کنید؟

۱. **انصاف:** دارای بیست جزء و شامل ۲۸ هزار مسئله بوده اما در حمله غزویان به اصفهان به غارت رفته و تنها چند جزء آن باقی مانده است. **۲. اشارات و تنبیهات:** آخرین دیدگاه های ابن سینا در حکمت را شامل می شود. **۳. دانشنامه علایی:** به زبان پارسی است و ابواب مختلف حکمت در آن مندرج است. این کتاب در اصفهان و برای علاء الدوله، حاکم آن شهر نوشته شده است.

۱۱۵- طبیعت شناسی را از نظر ابن سینا توضیح دهید؟

از نظر ابن سینا طبیعت مرتبه ای از هستی است که روبه مقصدی خاص دارد و این مقصد در ذات عالم طبیعت است.

۱۱۶- به نظر ابن سینا از عالم طبیعت به چه عنوانی تعبیر می شود؟ چرا؟

نظام احسن، زیرا خداوند، عالم طبیعت را با لطف و عنایت خود پدید آورده و همه اجزاء آن چنان ترکیب و تألیف شده اند که بهترین نظام ممکن، یعنی نظام احسن، را تحقق می بخشد.

۱۱۷- از نظر ابن سینا عالم حقیقی چه کسی است؟

از نظر ابن سینا، تأمل در رابطه طبیعت با ماوراء طبیعت و خدا در کنار تحقیق در روابط میان پدیده ها، دانشمند و محقق را از ظاهر پدیده ها عبور می دهد و به باطن آنها می رساند؛ آنها را به خشوع و خشیت در برابر حق و می هازد و مصداق آیه شریفه " اِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ تَنهَا بندگانِ عَالِمِ خدایند خشیت او را به دل دارند می سازد.

۱۱۸- تفسیر و تحلیل این جمله از ابن سینا را با ذکر مثالی بنویسید.

«عالم طبیعت یک کل، و ذاتی دارد که منشأ و مبدأ حرکات و تحولات آن است.»

خداوند، عالم طبیعت را با لطف و عنایت خود پدید آورده و همه اجزاء آن چنان ترکیب و تألیف شده اند که بهترین نظام ممکن، یعنی نظام احسن، را تحقق می بخشند. به نظر ابن سینا طبیعت هر شیء آن را به سوی خیر و کمال مطلوبش سوق می دهد؛ به شرط اینکه مانعی در راه طبیعت قرار نگیرد. حتی آنچه ظاهراً شرّ و بدی به نظر می رسد مانند پژمرده شدن یک گل یا مرگ یک جاندار یا حتی وقایع ویرانگر طبیعی همچون سیل و طوفان و زلزله، همگی برای نظام کلی جهان لازم اند.

۱۱۹- اگر شما مثل ابن سینا بیاورید، در این صورت، مفهوم طبیعت چگونه تعبیر می شود؟ توضیح دهید.

از نظر ابن سینا طبیعت مرتبه ای از هستی است که رُوبه مقصدی خاص دارد و این مقصد در ذات عالم طبیعت است. خداوند، عالم طبیعت را با لطف و عنایت خود پدید آورده و همه اجزاء آن چنان ترکیب و تألیف شده اند که بهترین نظام ممکن، یعنی نظام احسن، را تحقق می بخشند. به نظر ابن سینا طبیعت هر شیء آن را به سوی خیر و کمال مطلوبش سوق می دهد؛ به شرط اینکه مانعی در راه طبیعت قرار نگیرد.

۱۲۰- عالم طبیعت از دیدگاه ابن سینا، چه ویژگیهایی دارد؟ (ذکر دو مورد کافی است)

۱- طبیعت در فلسفه ابن سینا مرتبه ای از هستی است که رُوبه سوی مقصد خاصی دارد؛ و این مقصد در ذات عالم طبیعت است.

۲- طبیعت هر شیء آن را به سوی خیر و کمال مطلوبش سوق می دهد؛ به شرط اینکه مانعی در راه طبیعت قرار نگیرد.

۳- خداوند، عالم طبیعت را با لطف و عنایت خود پدید آورده و همه اجزاء آن چنان ترکیب و تألیف شده اند که بهترین نظام

ممکن، یعنی نظام احسن، را تحقق می بخشند

۴- اجزاء این عالم، هر کدام طبع و ذات خاصی دارند و خود این عالم نیز به عنوان یک کل، و ذاتی دارد که منشأ و مبدأ حرکات

و تحولات آن است.

۵- به نظر او طبیعت هر شیء آن را به سوی خیر و کمال سوق می دهد

۶- در عالم طبیعت، اعتدال و هماهنگی بی نظیری به چشم می خورد و همه موجودات به نحوی خلق شده اند که سبب و اثر

خاصی در حفظ نظام طبیعت دارند.

۱۲۱- از نظر ابن سینا علم واقعی و حقیقی به هر شیئی چگونه علمی است؟ و نتیجه‌ی این علم چه خواهد بود؟

ابن سینا از مامی خواهد که علاوه بر مطالعه عالم طبیعت، برای کشف ویژگی‌ها و روابط پدیده‌های آن (که به شکل‌گیری علوم طبیعی منجر می‌شود)، در رابطه وجودی این عالم با مبدأ کل جهان هستی نیز تأمل کنیم. از نظر ابن سینا، تأمل در رابطه طبیعت با ماوراء طبیعت و خدا در کنار تحقیق در روابط میان پدیده‌ها، دانشمند و محقق را از ظاهر پدیده‌ها عبور می‌دهد و به باطن آنها می‌رساند؛ آنها را به خشوع و خشیت در برابر حق و می‌دارد و مصداق آیه شریفه "انما یخشی الله من عباده العلماء تنها بندگان عالم خداوند خشیت او را به دل دارند می‌سازد.

۱۲۲- روش ابن سینا در تحلیل مسائل فلسفی، چیست؟ مختصراً توضیح دهید.

عقلی و استدلالی است. او این روش را که ارسطو پایه‌گذاری کرد و بعدها وارد جهان اسلام شد، به اوج رساند. ابن سینا فلسفه‌مثنائی را به صورت مدون و نظام مند ارائه کرد.

۱۲۳- علت نام گذاری (وجه تسمیه) عالم طبیعت به این نام از جانب ابن سینا چیست؟ توضیح دهید.

بدان جهت است که اجزاء این عالم، هر کدام طبع و ذات خاصی دارند و خود این عالم نیز به عنوان یک کل، ذاتی دارد که منشأ و مبدأ حرکات و تحولات آن است.

۱۲۴- اصطلاح «پادشاه» را از نظر ابن سینا توضیح دهید؟

شیخ الرئیس می‌گوید: "آیامی دانی پادشاه کیست؟ پادشاه راستین آن توانگر و بی‌نیاز مطلق است که هیچ چیز در هیچ چیز از او بی‌نیاز نیست. ذات هر چیزی از اوست؛ زیرا ذات هر چیز یا از او پدید آمده یا از چیزی پدید آمده که خود آن چیز را خداوند به وجود آورده است. پس، همه چیزهای دیگر بنده و مملوک اوست و او به هیچ چیز محتاج نیست."

۱۲۵- ابن سینا وجود شروبدی را در طبیعت چگونه توضیح داده است؟ (نهایی دی ماه ۹۸)

به نظر ابن سینا طبیعت هر شیء آن را به سوی خیر و کمال مطلوبش سوق می‌دهد؛ به شرط اینکه مانعی در راه طبیعت قرار نگیرد. حتی آنچه ظاهراً شروبدی به نظر می‌رسد، مانند پژمرده شدن یک گل یا مرگ یک جاندار یا حتی وقایع ویرانگر طبیعی همچون سیل و زلزله، همگی در یک نظم کلی جهانی تأثیر مثبت دارند و به کمال نهایی طبیعت کمک می‌کنند.

۱۲۶- منظور از مفاهیم مشرق و مغرب کامل در جغرافیای عرفانی سهروردی چیست؟

مشرق جهان در جغرافیای سهروردی، نور محض یا محل فرشتگان مقرب است که به دلیل تجرد از ماده، برای موجودات خاکی قابل مشاهده نیست. مغرب کامل نیز جهان تاریکی یا عالم ماده است که بهره‌ای از نور ندارد.

۱۲۷- با ذکر مثالی بیان کنید چرا از نظر ابن سینا بانگاه کردن به بخش کوچکی از جهان طبیعت نمی توان درباره آن داوری کلی کرد؟

زیرامثالاً زرد شدن برگ های سبز درختان در پاییز برای کسی که فقط پاییز را می بیند، حادثه ای ناگوار تلقی می شود اما کسی که چهار فصل را مشاهده می کند، می داند که پاییز نقش ویژه خود را در اعتدال طبیعت ایفا می کند.

۱۲۸- نظر ابن سینا در مورد وجود شر و بدی در طبیعت چیست؟ (نهایی دی ماه ۹۷ و شهریور ۹۸)

به نظر ابن سینا طبیعت هر شیء آن را به سوی خیر و کمال مطلوبش سوق می دهد؛ به شرط اینکه مانعی در راه طبیعت قرار نگیرد. حتی آنچه ظاهراً شر و بدی به نظر می رسد، مانند پژمرده شدن یک گل یا مرگ یک جاندار یا حتی وقایع ویرانگر طبیعی همچون سیل و زلزله، همگی در یک نظم کلی جهانی تأثیر مثبت دارند و به کمال نهایی طبیعت کمک می کنند.

۱۲۹- نظر ابن سینا در مورد آنچه در طبیعت شر و بدی نامیده می شود، چیست؟ نهایی خرداد ماه ۹۸

به نظر ابن سینا طبیعت هر شیء آن را به سوی خیر و کمال مطلوبش سوق می دهد؛ به شرط اینکه مانعی در راه طبیعت قرار نگیرد. حتی آنچه ظاهراً شر و بدی به نظر می رسد، مانند پژمرده شدن یک گل یا مرگ یک جاندار یا حتی وقایع ویرانگر طبیعی همچون سیل و زلزله، همگی در یک نظم کلی جهانی تأثیر مثبت دارند و به کمال نهایی طبیعت کمک می کنند.

۱۳۰- از نظر ابن سینا تامل در رابطه طبیعت با ماوراء طبیعت و خدادر کنار تحقیق در روابط میان پدیده ها، چه

تأثیری در دانشمند دارد؟

دانشمند و محقق را از ظاهر پدیده ها عبور می دهد و به باطن آنها می رساند؛ آنها را به خشوع و خشیت در برابر حق وا می دارد و مصداق آیه شریفه " انما یخشى الله من عباده العلماء تنها بندگان عالم خداوند خشیت او را به دل فارندمی سازد.

۱۳۱- از نظر سهروردی تحقیق فلسفی و سیروسلوک قلبی به ترتیب چه زمانی بی نتیجه و گمراه کننده است؟

تحقیق فلسفی به شیوه استدلالی محض و بدون رسیدن به قلب بی نتیجه است و سیروسلوک روحانی و قلبی هم بدون تربیت عقلانی گمراه کننده می باشد.

۱۳۲- عقیده سهروردی در مورد مبدا جهان و خالق هستی چیست؟ توضیح دهید.

شیخ اشراق مبدا جهان و خالق هستی را نور محض می داند و نور الانوار می نامد. اشیاء دیگر از تابش و پرتو نور الانوار پدید آمده اند. پس، هر واقعیتی نور است اما نه نور مطلق، بلکه درجه ای است از نور. پس، تفاوت موجودات در شدت و ضعف نورانیت آنهاست.

۱۳۳- مفاهیم و اصطلاحات ذیل را در فلسفه اشراق تعریف کنید:

- (۱) حکیم متأله (۲) روش فلسفی اشراق (۳) فیلسوف اشراقی (۴) تحقیق فلسفی
(۵) رستگاری (۶) مشرق جهان (۷) مغرب کامل (۸) مغرب وسطی

@ جواب: ۱- آنان که هم در صور برهانی به حد کمال رسیده اند و هم به اشراق و عرفان دست یافته اند. او این افراد را حکیم متأله می خواند.

۲- حکمت اشراقی نوعی بحث از وجود است که تنهابه نیروی عقل و ترتیب استدلال اکتفانمی کند بلکه آن را با سیر و سلوک قلبی نیز همراه می سازد.

۳- فیلسوف اشراقی می گوید آنچه را در مقام بحث و استدلال به دست آورده، با شهود قلبی و تجربه درونی دریابد و به ذائقه دل برساند و آنچه را از طریق شهود کسب کرده است، با استدلال و برهان به دیگران تعمیم دهد.

۴- تحقیق فلسفی به شیوه استدلالی محض و بدون رسیدن به قلب بی نتیجه است و سیروسلوک روحانی و قلبی هم بدون تربیت عقلانی گمراه کننده می باشد.

۵- ذات نخستین، نور مطلق، یعنی خدای پیوسته نور افشانی (اشراق) می کند و بدین ترتیب، متجلی می شود و همه چیزها را به وجود می آورد و با اشعه خود به آنها حیات می بخشد. همه چیز در این جهان پرتوی از نور ذات اوست و هر زیبایی و کمالی، موهبتی از رحمت اوست و رستگاری، عبارت از وصول کامل به این روشنی است.

۶- مشرق جهان در جغرافیای سهروردی، نور محض یا محل فرشتگان مقرب است که به دلیل تجرد ماده، برای موجودات خاکی قابل مشاهده نیست.

۷- مغرب کامل نیز جهان تاریکی یا عالم ماده است که بهره ای از نور ندارد.

۸- در میان مشرق محض و مغرب کامل، مغرب وسطی قرار دارد که در آن نور و ظلمت به هم آمیخته اند.

۱۳۴- با توجه به دیدگاههای شیخ اشراق، ذات نخستین یا نور مطلق چگونه متجلی می شود؟ و منظر از رستگاری

در نظر او چیست؟

ذات نخستین، نور مطلق، یعنی خدای پیوسته نور افشانی (اشراق) می کند و بدین ترتیب، متجلی می شود و همه چیزها را به وجود می آورد و با اشعه خود به آنها حیات می بخشد. همه چیز در این جهان پرتوی از نور ذات اوست و هر زیبایی و کمالی، موهبتی از رحمت اوست و رستگاری، عبارت از وصول کامل به این روشنی است.

۱۳۵- نظر سهروردی (شیخ اشراق) در مورد حکیم متاله را بنویسید؟

«هرگاه اتفاق افتد که در زمانی حکیمی غرق در تأله بوده و در بحث نیز استاد باشد، او را ریاست تامه بوده و خلیفه و جانشین خدا اوست... جهان هیچ گاه از حکیمی که چنین باشد، خالی نیست... زیرا برای مقام خلافت ضروری است که امور و حقایق را بی واسطه، از حق تعالی دریافت کند و البته مراد من از این ریاست، ریاست از راه قهر و غلبه نیست بلکه گاه باشد که امام تأله در ظاهر حاکم باشد و گاه به طور نهایی... [در هر حال] او ریاست تامه، اگرچه در نهایت گمنامی باشد. و چون ریاست واقعی جهان به دست او افتد، زمان وی بس نورانی و درخشان شود و هرگاه جهان از تدبیر حکیمی الهی تهی ماند، ظلمت و تاریکی بر آن سایه افکند».

۱۳۶- سهروردی جویندگان معرفت را به چند گروه تقسیم می کند؟ آنها را توضیح دهید. (مدارج دانایی)

۱. آنان که تازه عطش و شوق معرفت یافته اند و جوای آن اند.
۲. آنان که در فلسفه استدلالی به کمالی رسیده اند ولی از ذوق و عرفان بهره ای ندارند.
۳. آنان که به طریقه برهان و فلسفه استدلالی توجهی ندارند و فقط تصفیه نفس می کنند و به شهودهایی دست یافته اند.
۴. سرانجام، آنان که هم در صور برهانی به کمال رسیده اند و هم به اشراق و عرفان دست یافته اند. اینان حکیم متاله اند و بهترین دسته به حساب می آیند.

۱۳۷- خلاصه ای از زندگینامه علمی و فلسفی سهروردی را بنویسید؟

شیخ شهاب الدین سهروردی از برجسته ترین چهره های حکمت اسلامی و فرهنگ ایران زمین، در سال ۵۴۹ هجری قمری در قریه سهروردزنجان دیده به جهان گشود. تحصیل خود را در مراغه آغاز کرد. پس از آن، به اصفهان رفت و با اندیشه های ابن سینا آشنایی کامل یافت. سپس، عزم سفر کرد و سفرهای خود را با سلوک معنوی و عرفانی در آمیخت و به مجاهدیت با نفس مشغول شد. او اغلب ایام سال روزه داشت و در خلوت خود به ذکر و عبادت مشغول بود تا آنکه به مقامات عالی عرفان و برترین درجات حکمت نائل شد. شیخ اشراق به ابن سینا احترام می گذاشت و از او سپاسگزاری می کرد. در عین حال، می کوشید حکمت استدلالی ابن سینا را با چاشنی کشف و شهود قلبی به کمال رساند.

- ۱- ابن سینا شخصیت متفکر و اهل علم بود و در تمام علوم زمان خود مهارت داشت. -
- ۲- انسان متعبدی بود و در امور دینی و حل مشکلات متوسل به خداوند می شد. -
- ۳- پرتلاش و باجدت بود و حاصل این تلاش و پشتکار، خدمات ارزشمندی است که به جهان اسلام نموده است.

- ۱- چون معتقد است که عالم طبیعت بِالطَّافِعِ و عنایت الهی ایجاد شده است و همه اجزای آن به گونه ای تألیف شده اند - که بهترین نظام ممکن را تحقق بخشیده اند. از طرفی هم طبیعت هر شیء آن را به سوی خیر و کمال مطلوبش سوق می دهد به شرطی که مانعی در راه طبیعت قرار نگیرد.
- ۲- از نظر ابن سینا اموری از قبیل سیل و زلزله در نظام کلی عالم، شرمحسوب نمی شوند و همگی در این نظام کلی لازمه اعتدال و دارای تأثیر مثبت هستند و به کمال نهایی طبیعت کمک می کنند
- ۳- الف) نگاه ابن سینا به طبیعت، یک نگاه الهی است و نگاه طبیعی تنها نیست. از این جهت او عالم طبیعت را معلول یک ذات بی نیاز می داند.
- ب) بله. به عنوان مثال نگاه فردی مانند پاسکال که یک نگاه الهی و توحیدی به جهان دارد با نگاه یک زیست شناس که معتقد به خدا نیست، تفاوت دارد. انسان هایی که هم به امور مادی توجه دارند و هم به امور معنوی، طبیعت را به عنوان یک موجود زنده و دارای هدف و غایت می بینند.

خداوند از بس نیکو و زیباست که همین زیبایی و جمال او مانعی برای دیده شدن این همه زیبایی است. خداوند از بس که آشکار است همین ظاهر بودنش سبب مخفی بودن او می شود. مانند نور آفتابی که اگر کم باشد قابل دیده شدن است اما وقتی این نورانیت شدید شد اگر چه آشکارتر و نمایان تر می شود اما چشم افراد قابلیت دیدن نور شدید را ندارد (خورشید وقتی پشت ابر است می شود آن را دید اما خورشید وقتی ظاهر است نمی توان آن را مشاهده کرد).

۱- مقایسه حکمت مشاء و اشراق: حکمت اشراق در روش علاوه بر برهان و استدلال عقلی به سیر و سلوک قلبی و کشف و شهود باطنی (شهود) نیز توجه دارد اما حکمت مشاء فقط بر برهان و استدلال عقلی (عقل) برای کشف حقیقت تکیه دارد. هدف فیلسوف مشائی شناخت جهان خارج است اما هدف اصلی فیلسوف اشراقی این است که آنچه با استدلال عقلی به آن رسیده با شهود قلبی و تجربه درونی همراه سازد و آنچه را از طریق شهود کسب کرده با استدلال و برهان به دیگران تعمیم دهد.

۲- مقایسه عرفان با حکمت اشراق: عرفا به برهان و استدلال عقلی توجه چندانی ندارند و فقط روش آن ها متکی بر سیر و سلوک قلبی و تجربه درونی (کشف و شهود) است اما در حکمت اشراق هم به استدلال عقلی توجه می شود و هم به سیر و سلوک قلبی.

۱- از دو جهت بین نامگذاری فلسفه سهروردی به "اشراق" با مفهوم "نور" ارتباط وجود دارد:

الف: یکی از معانی اشراق "تاییدن نور بر دل" است و سهروردی معتقد است برای درک حقیقت و وصول به آن علاوه بر استدلال عقلی بر قلب هم باید نور معرفت بتابد تا قلب از آلودگی و تاریکی ها پاک گردد.

ب: وجه دوم: اشراق از لفظ "شرق" و "مشرق" گرفته شده و مشرق یکی از جهات جغرافیایی است که محل طلوع نور خورشید است. در جغرافیای عرفانی شیخ اشراق نیز مشرق مطابق با عالم فرشتگان مقرب الهی و نور محض است.

۲- همچنان یک روش فلسفی است، به دلیل اینکه در روش آن استدلال عقلی و برهانی معتبر است، از طرفی هم موضوع آن بحث از وجود و احکام و عوارض آن است.